

स्वाध्याय प्रबोध- ३ चातुर्यलक्षण, चातुर्यविवरण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न १ : अर्थ सांगा

1. पीतापासून कृष्ण जाले | भूमंडळी विस्तारले | तेणेवीण उमजले | हे तो घडेना || (१५-६-१)
पहील्या चरणाचा दोन प्रकारे अर्थ लावता येऊ शकतो. लिहिण्याची शाई हिरड्यापासून (पीत, पिवळा) होते, किंवा, दिव्याच्या पिवळ्या प्रकाशापासून काजळी होते त्याची ही शाई बनू शकते. हीच शाई वापरून लेखन केले गेले. हे नसते तर मानव जातीला ज्ञानाची कवाडे उघडली गेली नसती.
2. समजले आणि वर्तले | तेची भाग्यपुरुष जाले| यावेगळे उरले | ते करंटे पुरुष ||(१४-६-२५)
गोष्ट समजून केली पाहिजे. बहुतांशी लोक दुसरे करतात म्हणून आंधळेपणे, समजून न घेता गोष्टी करतात मग त्यांच्या वाट्याला भाग्य येत नाही. नीट समजून घेणाऱ्यांच्या पदरी यश /वैभव येते.
3. भेटभेटो उरी राखणे | हे चातुर्याची लक्षणे | मनुष्यमात्र उत्तम गुणे| समाधान पावे ||(१५-१-३५)
बरेच वेळेला एखाद्याच्या एका भेटीतच नकोसे होते. पण लोक संग्रह करताना चातुर्याने असे वागणे ठेवावे की समोरच्याला वारंवार भेटावेसे वाटेल. उत्तम गुणांच्या आधारे, स्वतःमधील आवड जागृत ठेवता आली पाहिजे. सद्गुणामुळे लोकांना समाधान मिळते व भेटीची ओढ कायम राहते.

प्रश्न २: कल्पना विस्तार करा

1. म्हणोन दुसऱ्यास सुखी करावे | तेणे आपण सुखी व्हावे | दुसऱ्यास कष्टविता कष्टावे | लागेल स्वये || (१४-६-२३)
'पेरले तैसे उगवते' या उक्तीप्रमाणे जसे तुम्ही वागल तसेच अनुभव तुम्हाला येतात. म्हणूनच दुसऱ्यांना सुख द्यावे म्हणजे स्वतःला पण सुखप्राप्ती होते. एखाद्याला त्रास दिला तर आपणासही त्रास झालाच समजा. सुखी होण्याचा हा सोपा मार्ग आहे.
2. सत्याचा जो साभिमान| तो जाणावा निरभिमान | न्याये अन्याये समान | कदापी नव्हे || (१५ -१-२१)
खोटा अभिमान असणे वाईट पण अभिमान सत्याचा असेल तर तो चांगलाच/निरभिमान (अभिमान नसलेला) समजला पाहिजे. न्याय अन्याय यांना एकच समजू नये. देहाचा अभिमान असणे वाईट पण ईश्वराचा अभिमान असणे केंव्हाही चांगले.
3. चौदा पिड्यांचे पवाडे | सांगती ते शहाणे की वेडे | ऐकत्याने घडे की न घडे | ऐसें पहावे || (१५-६-८)
काहीना स्वकार्तृत्वापेक्षा पृवाजांच्या पराक्रमाच्या गोष्टी करायला आवडतात. अश्या माणसाना शहाणे म्हणावे की वेडे असा प्रश्न समर्थ विचारत आहेत. वायफळ बडबड करणाऱ्यांपेक्षा काही काम करणाऱ्यांवर विश्वास ठेवावा असे समर्थ सुचवीत आहेत.

प्रश्न ३: लेखनक्रियेची महती (१५-६-१ ते ६)

शाई आणि कागद यांच्या सहाय्याने लेखन प्रक्रियेचा शोध क्रांतिकारी आहे. हे ज्ञान, जे आत्तापर्यंत मौखिक स्वरूपात दिले जायचे ते आता लिखित स्वरूपात आल्याने ज्ञानाचा मोठा विस्तार झाला. विविध प्रकारचे ज्ञान ग्रंथस्वरूपात साठवता येऊ लागले. योग्य-अयोग्य गुण अश्या गोष्टी लिहिता आल्या. शाईत बुडालेलाबोरू कागदावर उतरला आणि ज्ञानाला वाट मिळाली.

स्वाध्याय प्रबोध- ३ चातुर्यलक्षण, चातुर्यविवरण

योगेश कुलकर्णी E-18/EMS-03
yogeshkulkarni@yahoo.com

प्रश्न ४: टिपणे द्या

1. रेखा तितकी पुसोनी जाते | प्रत्यक्ष प्रत्यय येते| डोळेझाकणी करावी ते| कायेनिमित्त ||(१५-६-९)
जश्या कागदावरच्या रेषा पुसून जाऊ शकतात तसेच ललाटावर लिहिलेल्या रेषा (भाग्य) प्रयत्नांनी बदलता येते.
नशीबाला दोष देण्यापेक्षा प्रयत्न करून पाहिजे ते साध्य करावे असे समर्थ सुचवीत आहेत.
2. मिळोन जाऊन मेळवावे | पडी घेउनी उलथावे | काहीच काळो नेदावे | विवेकबळे ||(१५-६-१६)
लोकसंग्रह करताना लोकांचे अंतरंग ओळखून त्याप्रमाणे वर्तन असावे. “How to win friends and influence people” या गाजलेल्या पुस्तकात अश्याच प्रकारे वर्णन आढळते. सध्या याला Emotional Quotient” म्हणतात (असे वाटते). स्वतःची सुख दुःख, मत बाहेर न आणता, प्रसंगी पडते घेऊन, समोरचं व्यक्तीप्रमाणे वर्तन केल्यास लोक आपणास मानायला लागतात.

प्रश्न ५: “माणसाने चातुर्याने दिग्विजय संपादन करावा” असे करताना पाळावयाची पथ्ये आणि मार्ग

- कोणासही नाराज न करता शहाणे करणे
- उतार्याच्या पाठांतराने लोकांना तृप्त करणे. प्रसंगी ते उतारे लिहून देणे
- अखंड भ्रमण करून शहाणी (influential) माणसे शोधून त्यांना सद्गुणानी वश करून घेणे. अनुयायी आपोआप वश होतात.
- अहंपणा, स्वार्थीवृत्तीचा त्याग केला तर लोक आपोआप जोडले जातात.